

УДК 027.7:378.4(477.74-21):004.65

Купріянова Наталя Миколаївна,
завідувачка інформаційно-бібліографічного відділу
Наукової бібліотеки
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
вул. Преображенська, 24, м. Одеса, 65082, Україна
тел.: (048) 722 12 10
e-mail: library@onu.edu.ua

«УНІВЕРСИТЕТСЬКА БІБЛІОТЕКА ОНЛАЙН»: БАЗИ ДАНИХ ВЛАСНОЇ ГЕНЕРАЦІЇ

У статті розглядаються особливості функціонування бібліотек в рамках стрімкого розвитку цифрових технологій, що вимагає створення і наповнення електронних бібліотек, призначених для інформаційної підтримки дистанційної освіти. Розповідається о базах даних, які створюють співробітники Наукової бібліотеки ОНУ імені І. І. Мечникова, характеризується кожна БД окремо, а також цілі та мотиви створення цих баз.

Ключові слова: Наукова бібліотека Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, бази даних власної генерації, електронні бібліотеки, відкритий доступ.

Університетська бібліотека є важливою ланкою між наукою, навчанням та доступом до інформації з одного боку та студентами, дослідниками та користувачами з іншого. Незважаючи на складну ситуацію, Наукова бібліотека видозмінюється, освоюючи нову інформаційну парадигму запитів та інформаційних потреб користувачів. Цифровізація та розвиток ІТ-технологій призвели до того, що сьогодні необов'язково відвідування книгозбірні. Але Наукова бібліотека збудувала таку систему забезпеченості освітнього та науково-дослідного процесів бібліотечно-інформаційними ресурсами, яка включає не тільки друкований фонд наукової і навчальної літератури, а також доступ до вітчизняних та зарубіжних повнотекстових ресурсів у мережі Інтернет. Бібліотека серйозно ставиться до підготовки нових інформаційних продуктів в електронному вигляді, активно використовує електронні засоби обміну інформацією, формує бібліотечний фонд електронних видань, збільшує кількість інформації та джерел за рахунок створення електронних колекцій та залучення тематичних сайтів для ресурсного забезпечення.

В рамках розвитку електронного доступу до інформаційних продуктів, університетська бібліотека активно включається до міжнародного академічного руху Open Access (Відкритий доступ), який змінює уявлення про доступність інформації. Цей рух дає бібліотекам можливість взяти на себе провідну роль у цифровому світі. Тому доступність релевантних інформаційних джерел – найважливіше стратегічне завдання бібліотеки. Для надання коректної та повної інформації активно вивчається попит читачів з метою створення, формування та подальшого наповнення власних електронних баз даних. Таким чином відбувається формування контенту веб-сайту Наукової бібліотеки, зокрема шляхом

оперативного поповнення розділів сайту, а також створення та наповнення тематичних та персональних баз даних.

Потрібно відмітити, що бібліотека має перед Інтернетом відомі переваги. Це:

- цілеспрямоване формування своїх фондів, орієнтуючись на інформаційні потреби користувачів;
- всі документи у бібліотеці законно придбані та достовірні;
- зберігання документів організовано на основі професійних традицій, що сприяє їхньому швидкому знаходженню;
- пошук документів та інформації заснований на спеціальному довідково-пошуковому апараті – класифікатори, словники, предметні рубрики, тезауруси та ін., що забезпечує релевантний та точний пошук.

Бібліотека забезпечує як збереження зібраних документів і створених нею інформаційних ресурсів, так й доступом до них як до локальних, так і до мережних. При цьому забезпечується доступ не лише тим, хто реально відвідав книгозбірню, а й тим, хто перебуває за межами бібліотечної будівлі. Прагнення розширити доступ користувачів до електронних матеріалів мотивоване усвідомленням необхідності підтримки природи інформації як суспільного продукту. У контексті зростання комерціалізації інформаційного обслуговування, бібліотеки залишаються єдиними установами, здатними стати сполучною ланкою між населенням і найбільшими базами даних.

Для підтримки наукових досліджень та забезпечення учасників освітнього процесу корисною інформацією колектив Наукової бібліотеки створює власні інформаційні ресурси, розвиває онлайн-сервіси, формує власний інформаційний контент у мережі Інтернет, що дозволяє:

- швидкий та зручний доступ до електронних ресурсів власної генерації в будь-який час з будь-якого місця, де є Інтернет;
- взаємодію з електронними документами, включаючи пошук, сортування, збереження, відтворення та інше;
- постійне оновлення бібліотечних фондів;
- розширення бібліографічного та фактографічного пошуку;
- підвищення якості виконання тематичних запитів користувачів;
- збільшення числа дистанційних користувачів бібліотеки;

Інформаційно-бібліографічна робота останні роки набула нових форм представлення інформації, що потребує від сучасного спеціаліста вільно орієнтуватися в інформаційному просторі, постійно відслідковувати появу нових інформаційних продуктів, вміння їх

відбирати, аналізувати, та реалізовувати ці ідеї у довідково-інформаційному та бібліографічному обслуговуванні.

Електронні ресурси, створені Науковою бібліотекою, безумовно, впливають на якість освіти, на ефективність роботи бібліотекарів, на її організацію загалом. Іншими словами, основою бібліотечного інформаційного простору є вільний доступ як до друкованих документів, так і до інформаційних ресурсів, які створюють співробітники НБ.

Були створені та активно поповнюються БД, які стосуються історії ОНУ. **«Вчені ОНУ»** – база містить персональні сторінки діючих професорів університету, де можна ознайомитись з біографією вчених, науковою діяльністю та пріоритетними темами досліджень кожного з них [2]. Для збору інформації для цієї бази були розроблені анкети, які надсилаються професорам. Також інформація береться з офіційних сайтів, таких як офіційний сайт ОНУ або окремі сайти факультетів та кафедр.

Бази даних **«До історії Одеського університету»** [3] та **«Літопис Одеського національного університету імені І. І. Мечникова: дати, факти, події»** [6] висвітлюють етапи розвитку університету, його структурних підрозділів, а також освітньої, науково-дослідної, громадської та культурної діяльності, внеску вчених університету у вітчизняну та світову науку в окремі періоди історії закладу. База даних **«Шановані наукою»** присвячена професорам та викладачам ОНУ імені І. І. Мечникова, яким присвячені конференції та читання [12].

Оскільки освіта в університеті розвивається, удосконалюється, а також відкриваються нові спеціальності, для забезпечення інформаційних запитів та потреб підрозділів університету з конкретної тематики формуються тематичні бази даних, що складаються з ґрунтовних монографічних досліджень, навчальних посібників та наукових статей. Ця інформація подана не тільки як список, але й містить анотацію, яка дозволяє зробити швидкий вибір того чи іншого джерела, та посилання на адресу сайту, де воно зберігається. До таких баз відносяться: **«Біотехнологія»** [1], **«Компендіум психодіагностичних методик і програм тренінгів»** [5] та **«Нанотехнології»** [7].

З початком війни Наукова бібліотека започаткувала БД **«Незламна Україна»** [8]. У цій базі висвітлюється початок та перебіг війни Росії проти України. Мета створення цієї бази полягає у фіксації поточних подій війни та формуванні джерельної бази задля її подальшого практичного використання. Ця база складається з 4 розділів. Перший розділ **«Нормативно-законодавчі документи періоду воєнного стану»** містить посилання на документи, що були підписані та затверджені органами державної влади у період воєнного стану. Другий розділ **«Хроніка подій у вітчизняній пресі»** висвітлює факти, що були опубліковані в електронних виданнях вітчизняної преси. Третій розділ **«Соціальні мережі**

про воєнні події» складається з переліку посилань на публікації, відео та аудіо з соціальних мереж. В останньому четвертому розділі *«Висвітлення подій у зарубіжній пресі»* містяться посилання на публікації у пресі зарубіжних країн.

Розширення ресурсної бази за рахунок джерел з Інтернету знайшло своє відображення у розділі «Тематичні ресурси відкритого доступу», який складається з підрозділів: **«Тематичні веб-ресурси»** [10], де можна знайти посилання на сайти повнотекстових ресурсів, наукових журналів та монографії, та БД **«Спеціальності університету»** [9], яка була створена з метою забезпечення спеціальностей університету повнотекстовими ресурсами віддаленого доступу, оскільки Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти постійно проводить процедуру акредитацій освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти в Україні. Оскільки Наукова бібліотека є важливим структурним підрозділом університету і відіграє вагомую інформаційну роль під час акредитацій освітніх програм.

Кожна спеціальність висвітлюється у трьох розділах:

- заклади вищої освіти України, де функціонує відповідна спеціальність з додаванням посилання на сайт, на сторінку факультету, кафедри, освітньої програми;
- наукові періодичні повнотекстові видання та видання, що продовжуються, з відповідної тематики з посиланнями на сайти видань, де представлені повні тексти;
- навчальні та навчально-методичні видання. Розділ містить перелік повнотекстових видань, що є у наявності в НБ та інших бібліотеках Одеси та України.

Участь Наукової бібліотеки у проєкті *«Культура академічної доброчесності: роль бібліотек»* виражається у просуванні принципів академічної етики та прозорості й розробці та впровадженні комплексу заходів щодо запобігання недоброчесності при написанні наукових праць. Віртуальний простір НБ ОНУ імені І. І. Мечникова побудований на принципах академічної доброчесності та містить поради й рекомендації щодо її дотримання. На офіційному сайті Наукової бібліотеки представлена БД **«Формування академічної доброчесності»** [11]. Складається з наступних розділів:

- нормативно-правова база;
- інформативно-рекомендаційні матеріали;
- заходи, що організує НБ ОНУ в цьому напрямку;
- слайд-лекція *«Академічна доброчесність: нова академічна культура»*.

Для бакалаврів, магістрів та аспірантів співробітниками Наукової бібліотеки читають лекції за темами:

- «Основи бібліографічної грамотності. Список літератури та посилання у наукових публікаціях»
- «Наукова етика та академічна доброчесність при написанні наукових робіт».

Лекції організують у різних локаціях: як на території бібліотеки, так і онлайн (на платформі Zoom).

Актуальною є база методичного спрямування «Дослідникам» [4], яка містить інформацію для науковців, студентів, працівників бібліотек щодо культури наукових публікацій.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, можна стверджувати, що сьогодні Наукова бібліотека має право позиціонувати себе як сучасний ресурсний інформаційний центр, який забезпечує онлайнове обслуговування користувачів, роботу з локальними та віддаленими ресурсами, пропонує широкий репертуар сервісів та послуг на основі відкритого доступу до інформації, дозволяє підтримувати та розвивати постійний зворотний зв'язок з користувачами.

Список використаної літератури

1. Біотехнологія : база даних // Наукова бібліотека Одеського національного університету імені І. І. Мечникова : офіц. сайт. – Електрон. дані. – Україна, 2024. – Режим доступу: <https://lib.onu.edu.ua/biotehnologiya/> (дата звернення: 18.11.2024). – Назва з екрана.
2. Вчені ОНУ : база даних // Наукова бібліотека Одеського національного університету імені І. І. Мечникова : офіц. сайт. – Електрон. дані. – Україна, 2022. – Режим доступу: <https://lib.onu.edu.ua/uchenye-onu-imeni-i-i-mechnikova/> (дата звернення: 18.11.2024). – Назва з екрана.
3. До історії Одеського університету : база даних // Наукова бібліотека Одеського національного університету імені І. І. Мечникова : офіц. сайт. – Електрон. дані. – Україна, 2024. – Режим доступу: <https://lib.onu.edu.ua/do-istoriyi-odeskogo-universytetu/> (дата звернення: 18.11.2024). – Назва з екрана.
4. Дослідникам : база даних // Наукова бібліотека Одеського національного університету імені І. І. Мечникова : офіц. сайт. – Електрон. дані. – Україна, 2024. – Режим доступу: <https://lib.onu.edu.ua/doslidnyku/> (дата звернення: 18.11.2024). – Назва з екрана.
5. Компендіум психодіагностичних методик і програм тренінгів : база даних // Наукова бібліотека Одеського національного університету імені І. І. Мечникова : офіц. сайт. – Електрон. дані. – Україна, 2024. – Режим доступу: <https://lib.onu.edu.ua/ukrayinska-compendium/> (дата звернення: 18.11.2024). – Назва з екрана.
6. Літопис Одеського національного університету імені І. І. Мечникова: дати, факти, події : база даних // Наукова бібліотека Одеського національного університету імені І. І. Мечникова : офіц. сайт. – Електрон. дані. – Україна, 2024. – Режим доступу: <https://lib.onu.edu.ua/ukrayinska-litopis-do-150/> (дата звернення: 18.11.2024). – Назва з екрана.

7. Нанотехнології : база даних // Наукова бібліотека Одеського національного університету імені І. І. Мечникова : офіц. сайт. – Електрон. дані. – Україна, 2024. – Режим доступу: <https://lib.onu.edu.ua/nanotehnologiya/> (дата звернення: 18.11.2024). – Назва з екрана.
8. Незламна Україна : база даних // Наукова бібліотека Одеського національного університету імені І. І. Мечникова : офіц. сайт. – Електрон. дані. – Україна, 2024. – Режим доступу: <https://lib.onu.edu.ua/bd-nezlamna-ukrayina/> (дата звернення: 18.11.2024). – Назва з екрана.
9. Спеціальності університету : база даних // Наукова бібліотека Одеського національного університету імені І. І. Мечникова : офіц. сайт. – Електрон. дані. – Україна, 2024. – Режим доступу: https://lib.onu.edu.ua/spec_onu/ (дата звернення: 18.11.2024). – Назва з екрана.
10. Тематичні веб-ресурси : база даних // Наукова бібліотека Одеського національного університету імені І. І. Мечникова : офіц. сайт. – Електрон. дані. – Україна, 2024. – Режим доступу: <https://lib.onu.edu.ua/tematweb/> (дата звернення: 18.11.2024). – Назва з екрана.
11. Формування академічної доброчесності : база даних // Наукова бібліотека Одеського національного університету імені І. І. Мечникова : офіц. сайт. – Електрон. дані. – Україна, 2024. – Режим доступу: <https://lib.onu.edu.ua/akademichna-dobrochesnist/> (дата звернення: 18.11.2024). – Назва з екрана.
12. Шановані наукою : база даних // Наукова бібліотека Одеського національного університету імені І. І. Мечникова : офіц. сайт. – Електрон. дані. – Україна, 2024. – Режим доступу: <https://lib.onu.edu.ua/shanovani-naukoyu/> (дата звернення: 18.11.2024). – Назва з екрана.

References

- [1]. Biotekhnolohiia : baza danykh. *Naukova biblioteka Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I. I. Mechnykova : ofitsiyni sait [Scientific library Of Odessa I. I. Mechnikov National University : official site]*. Available at: <https://lib.onu.edu.ua/biotekhnologiya/>
- [2]. Vcheni ONU : baza danykh. *Naukova biblioteka Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I. I. Mechnykova : ofitsiyni sait [Scientific library Of Odessa I. I. Mechnikov National University : official site]*. Available at: <https://lib.onu.edu.ua/uchenye-onu-imeni-i-i-mechnikova/>
- [3]. Do istorii Odeskoho universytetu : baza danykh. *Naukova biblioteka Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I. I. Mechnykova : ofitsiyni sait [Scientific library Of Odessa I. I. Mechnikov National University : official site]*. Available at: <https://lib.onu.edu.ua/do-istoriyi-odeskogo-universytetu/>
- [4]. Doslidnykam : baza danykh. *Naukova biblioteka Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I. I. Mechnykova : ofitsiyni sait [Scientific library Of Odessa I. I. Mechnikov National University : official site]*. Available at: <https://lib.onu.edu.ua/doslidnyku/>
- [5]. Kompendium psikhodiagnostychnykh metodyk i prohram treninhiv : baza danykh. *Naukova biblioteka Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I. I. Mechnykova : ofitsiyni sait [Scientific library Of Odessa I. I. Mechnikov National University : official site]*. Available at: <https://lib.onu.edu.ua/ukrayinska-kompendium/>
- [6]. Litopys Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I. I. Mechnykova: daty, fakty, podii : baza danykh. *Naukova biblioteka Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I. I. Mechnykova : ofitsiyni sait [Scientific library Of Odessa I. I. Mechnikov National University : official site]*. Available at: <https://lib.onu.edu.ua/ukrayinska-litopis-do-150/>
- [7]. Nanotekhnolohii : baza danykh. *Naukova biblioteka Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I. I. Mechnykova : ofitsiyni sait [Scientific library Of Odessa I. I. Mechnikov National University : official site]*. Available at: <https://lib.onu.edu.ua/nanotehnologiya/>
- [8]. Nezlamna Ukraina : baza danykh. *Naukova biblioteka Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I. I. Mechnykova : ofitsiyni sait [Scientific library Of Odessa I. I. Mechnikov National University : official site]*. Available at: <https://lib.onu.edu.ua/bd-nezlamna-ukrayina/>

- [9]. Spetsialnosti universytetu : baza danykh. *Naukova biblioteka Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I. I. Mechnykova : ofitsiyni sait [Scientific library Of Odessa I. I. Mechnikov National University : official site]*. Available at: https://lib.onu.edu.ua/spec_onu/
- [10]. Tematychni veb-resursy : baza danykh. *Naukova biblioteka Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I. I. Mechnykova : ofitsiyni sait [Scientific library Of Odessa I. I. Mechnikov National University : official site]*. Available at: <https://lib.onu.edu.ua/tematweb/>
- [11]. Formuvannia akademichnoi dobrochesnosti : baza danykh. *Naukova biblioteka Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I. I. Mechnykova : ofitsiyni sait [Scientific library Of Odessa I. I. Mechnikov National University : official site]*. Available at: <https://lib.onu.edu.ua/akademichna-dobrochesnist/>
- [12]. Shanovani naukoiu : baza danykh. *Naukova biblioteka Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I. I. Mechnykova : ofitsiyni sait [Scientific library Of Odessa I. I. Mechnikov National University : official site]*. Available at: <https://lib.onu.edu.ua/shanovani-naukoyu/>

Kupriyanova N. M.,

Head of the Sector of the informative and bibliographic department of the
Scientific Library of the
Odessa I. I. Mechnikov National University
24 Preobrazhenskaya St., Odessa, 65082, Ukraine
tel.: (048) 722 12 10
e-mail: library@onu.edu.ua

"ONLINE UNIVERSITY LIBRARY": OWN GENERATION DATABASES

Summary

The article examines the features of the functioning of libraries within the framework of the rapid development of digital technologies, which requires the creation and filling of electronic libraries intended for information support of distance education. It talks about the databases created by the employees of the Scientific library Of Odessa I. I. Mechnikov National University, characterizes each database separately, as well as the goals and motives for the creation of these databases.

Keywords: Scientific library Of Odessa I. I. Mechnikov National University, own-generation databases, electronic library, open access.